

LBRIS

We know
books

Colecția *Arhiva Rugului Aprins* este îngrijită de
Marius Vasileanu

© Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, sector 6
cod poștal 060269, România

Difuzare / distribuție carte: tel/fax: 021 348 14 74
mobil: 0733 131 145, 0728 084 802
e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: tel: 021 348 14 74
mobil: 0728 084 802, 0733 131 145
e-mail: contact@edituraeikon.ro
web: www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de Consiliul Național al
Cercetării Științifice din Învățământul Superior (CNCSIS)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
TODIRAȘCU, ȘTEFAN

Pecete de neșters / Ștefan Todirașcu ; ed. îngrij. de Horia
Ion Groza. - București : Eikon, 2022
ISBN 978-606-49-0622-9

I. Groza, Horia Ion (ed.)

821.135.1

DTP: Valerian Susan

Editor: Valentin Ajder

ȘTEFAN TODIRAȘCU

PECETE DE NEȘTERS

Volum îngrijit de **Horia Ion Groza**

E I K O N

București, 2022

CUPRINS

Notă introductivă 7

Povestea vieții pe scurt 9

Fișă biografică 16

PECETE DE NEȘTERS

Sila făcută firii 19

Despre Conștiință 37

Napolitana și portocala 53

Note de lectură la „Patrusprezece Poeme”
de Horia Ion Groza 63

ALTE SCRIERI

Jurnalul unei inovații 97

Note la Conferința lui Nichifor Crainic
despre Dostoievski 117

Correspondență 121

**JURNAL DE SUFLET CU
DASCĂLUL MEU ȘTEFAN TODIRAȘCU** 135

DESPRE ȘTEFAN TODIRAȘCU

Un exemplar uman rar 265

Recviem pentru Ștefan 271

Amintiri despre Ștefan Todirașcu 273

Un gând pios... 276

Transfigurare 277

Gânduri despre cel care a fost Ștefan Todirașcu 278

SILA FĂCUTĂ FIRII

Așadar făceam cât mă pricepeam pentru *atenție!* Și mergea greu. Printre altele, dureri de cap și multe alte neplăceri. Trebuie precizat: dobândirea *atenției* nu trebuie să devină o samavolnicie, nici ceva dur, impus. Ci ceva care ar fi ca și cum ar crește în noi, care să constituie o rezultată a libertății și a bucuriei unui lucru bun, bine făcut. Dar cum? Principalul este să ne propunem să fim receptivi, să punem începutul prin a fi *atenți* și a primi răspuns de unde ni se oferă el. Și să vedeți că ni se oferă, că e absolut imposibil să nu ni se ofere.

Ca mulți alții, am trecut prin mănăstiri. Să tot fie mai bine de douăzeci și cinci de ani de când am ajuns la una din ele doborât de oboseală. Acolo a venit oferta unui bătrân de a mă odihni puțin pe scaunul lui. Am refuzat. Cuvântul bătrânului: „Mântuirea este o silă făcută firii!”. Alt bătrân se poate să fi urmărit discuția, căci a doua zi m-a întâmpinat și a spus atâta: „Sila făcută firii duce la deprindere, iar deprinderea duce încă mai departe, la neosteneală, la neoboseală. Și să mai știți încă ceva: dragostea este și ea o silă făcută firii, iar în dragoste să nu lipsească cât de puțin, covârșirea”. Cam enigmatic cuvânt în special în cea de a doua parte a sa (acesta era Părintele Maxim).

Au trecut ani și încă nu înaintam în lucrul *atenției*. Un incident cu adevărat dureros: la rugăciunea *atentă* pe o banchetă în biserică, când am fost puțin împins și când am ripostat, iar riposta mea a primit la rândul ei ripostă. Mult m-am îndurerat atunci. Nu fusesem cu adevărat *atent*. Nu eram deci în stare de *atenție*.

Mai grav – nu eram în rugăciune, ci într-o înșelare a rugăciunii.

La C.E.C., o începătoare – scria [într-un formular], citea, recitea. Deci ea relua, era [iar] la început și rezolva riscurile *neatenției* prin înceată reluare, prin revenire. Un învățământ util, de bun simț, de o evidentă utilitate. Am făcut la fel și m-am liniștit puțin. Dar încă mai era de făcut și foarte mult. Pe neașteptate mă pomeneam din nou cu gravă *neatenție* și de aceea iarăși mă mâhneam. Dar iată a venit un nou prilej, un sudor: „Măi frate, ce tot fac eu aici?”. M-a bucurat felul lui de a pune întrebarea. „Ia să mă gândesc mai bine. Care va să zică...” Așa a făcut [sudorul] și a reușit. Ceea ce descuraja pe alții, el a rezolvat.

Am zis: să mă gândesc și eu, și să reiau toate datele problemei. În toate era clar un lucru: lipsa de *atenție* mi-o dădea la iveală câte o ciocnire cu semenii. Și aceasta tot în biserică se petrecea. Deci dacă acolo se rezolvă lucrurile, atunci va fi bine. Îmi spuneam: dacă ei nu mă mai deranjează, dacă nu mă mai simt deranjat de ei, totul e în ordine. Când am gândit aceasta îndată mi-a venit în minte gândul sudorului: „Ce fac eu măi frate? Ce fac eu, unde sunt eu aici?”.

Și atunci am tresărit cu adevărat și mi-am spus imediat: „Eu mă plâng că ei mă deranjează, că ei nu mi îngăduie să fiu atent! Ce-ar fi să înțeleg și să-mi propun altceva și anume, să nu-i deranjez *eu* pe ei!”. Acest gând a sunat foarte neașteptat, ca o chemare tulburătoare. Pricepeam că sila făcută firii intră în altă fază. Din mila și bunătatea lui Dumnezeu am înțeles lămurit de ce aceasta era o salvare: da, să nu-i deranjez *eu* pe ei! M-am umilit pentru gândurile mele de până atunci, pentru toate ripostele mele.

Mi-am adus aminte de niște tulburătoare întâmplări – două în Europa de Nord, una la Viena. Să fie

de atunci peste 30 ani. În Nord: întâi la Stockholm și apoi la Helsinki. Pe acolo nu e păcat, nu e căsătorie – nu e feciorie, nici curăția nunții. O altă lume, în afara Bisericii. Biserici goale. La Helsinki un plin atac, o situație grea, pericol de scufundare, de înec. Am arătat poza [mea împreună cu soția mea], cu degetul spre obraz. Fata s-a înroșit brusc și a fugit. Și-a dat sau nu și-a dat seama, dar așa a fost și adică: ce nu-ți place să-ți faciție oamenii nici tu să nu le faci lor. O întâmplare cu o utilă învățătură: de aduci ispita într-un anumit fel, să o pui în perspectiva unei confruntări. Atunci o poți întoarce și ea fuge, pierе. Scapi și acesta nu-i puțin lucru. Dacă vom reuși să facem o astfel de întoarcere a ispitei, a tot ce ne atacă și dă buzna spre a încălca în picioare ceea ce avem sacru în viața noastră, a ceea ce tinde să ne îngusteze, să ne jefuiască pacea, legămintele, nădejdea bucuriei. Dacă vom reuși a face aceasta în toate cazurile, vom fi probabil pe drumul cel bun. Dar cum să procedăm, cum să-l ducem pe Ispititor la confruntare și înaintea Cui? Și cum ar trebui procedat? Mare lucru să deprinzi o asemenea iscusință! Și mai ales, ce *atenție* deosebită presupune aceasta! Îmi dau iarăși seama de cât de puțină *atenție* sunt în stare.

La Viena, tot cam pe atunci – Stephanuskirche. Dom imperial. Inima imperiului multiseclar. Orgă, altar, statui, înălțimi, spații luminate prin vitralii – toate de o neîntrecută măreție. Dar goală. Unde sunt revărsările de orgă, unde sunt *Missele solemne*, unde sunt credincioșii din băncile frumos aliniate? Unde sunt cu adevărat aceștia mă întrebam atunci, unde sunt ne întrebăm și astăzi. Căci și astăzi vin din părțile acelea oameni cu răspundere care întreabă: cum de la voi bisericile sunt pline și la noi sunt goale?

Dar să revin la faptul că posed atât de mică *atenție*. Aș fi fost totuși foarte împovărat pe toată viața

dacă nu aș fi avut această cât de cât atenție! Vă puteți închipui. Am mulțumit lui Dumnezeu că mă aflu ca un credincios în Biserica de Răsărit unde păcatul e păcat, unde nunta e un alt chip al fecioriei, unde atâtea sunt pline de cucernicie și bună cuviință creștină.

Dar de fapt altul era sensul unor asemenea actualizări. Făceam o plină de bucurie descoperire: aceea de a fi împreună, de a fi cât mai mulți în Biserica lui Hristos. Ce bucurie să fie atâția oameni în biserică! Atâtea femei. Prin ele – prin femei –, se mântuie astăzi lumea.

Mă cuprinde liniștea. Nu voi deranja pe nimeni. Aceasta va fi grija mea. Aici e un norod. E norodul Tău Doamne! Atâta lucru știi și eu: că Tu ai venit pentru noroadale Tale! Așa a profetizat *Vechiul Testament*. Că Tu însuși din Galileea neamurilor vei fi, că Tu vei fi pentru toate noroadale, pentru toate neamurile pământului. Știu de asemenea că noroadale Te-au urmat, tot *Noul Testament* arată cum noroadale dădeau ghes, alergau – unde erai Tu, acolo erau și ele. Ele Te adorau, ele se înspăimântau de măreția Ta, de Cuvântul și de puterile Tale. În băncile Templului stăteau învățații, păstrătorii legii – de-acolo Te spionau spre a Te duce spre Golgota.

Iată pe de altă parte în zilele noastre pe norodul Tău! Dau peste tine, dau năvală, se înghesuie – nu știi cum să se poarte aici. Parcă nici n-ar fi în Biserică, îți vine să spui uneori. Da, dar iată-i că fac tot felul de lucruri care pot să fie plăcute lui Dumnezeu. Umblă cu mănunchiuri de lumânări, parcă ar avea mănunchiuri de spice, le aprind, cad în genunchi, ridică ochii spre icoane. Unii ascultă, alții stau neclintiți pe același loc de când îi știi în biserică. În unele momente toți tac, stau nemișcați. Știi să fie și smirnă.

Tac, nu scot un cuvânt de-a lungul unor predici care adesea sunt o adevărată penitență. Căci nu mai

e Cuvântul viu în biserică! De multe ori cuvântătorii comunică doar neenergia îndoielii și astfel cuvintele sună a retorică goală; ele nu mai sunt neîndoielnice. Și atunci toată povara Cuvântului revine cântării, revine ritualului, revine luminii icoanelor și celorlalte. Din fericire ele toate sunt la înălțime. Deci ce vom spune atunci de Sfânta Liturghie păstrată neatinsă în rânduirea ei dumnezeiască, așa cum a fost lăsată de Sfântul Ioan Hrisostom, ce vom spune de cântări, de mișcările lente ale slujitorilor, de splendoarea icoanelor, a iconostasului, a simbolurilor? Iată că sub puterea autenticității lor se adună noroadale, acolo încă se mai săvârșesc cele ale dragostei: se împart ofrande, se bucură din inimă cei ce le oferă, se bucură cu ușoară înclinare cei ce le primesc!

Dar iată bătrânele! Anii le apasă, pe fețele lor s-au înscris ridurile și mișcările lor suferă de multitudinea anilor! Și totuși în loc să-și asculte firea, să se dea odihnei, au venit chiar și astăzi când este ceață și mizerie. Ei bine, ele își fac mereu silă firii. Iată-o de pildă pe dânsa: are ani mulți, toate s-au subțiat într-însa, poartă însemnele grele ale anilor. E în negru. Cu un mănunchi de lumânări în mână, nu se lasă doborâtă de mulțimea care se împinge. Răzbește cu hotărâre la sfeșnice unde, cu mână tremurândă, aprinde fiecare lumânare cu câte o închinăciune. Ce-ăr da Rembrandt să mai trăiască odată: aici ar avea nenumărate motive de inspirație pentru veșnic emoționantele sale lucrări! Acolo, la sfeșnic, alta, la fel... Poate și mai în vârstă, poate chiar ca mama lui Rembrandt. O aflu mereu prezentă în biserică, venită de fiecare dată înaintea mea. Dintr-un instinct care nu se poate preciza, face mai multe lucruri pe parcursul slujbei. Se ridică în picioare la momentele deosebite (cum or mai fi ținând-o picioarele?), iar când vine rândul predicii dă din cap

aprobator la cuvintele preotului și la cuvintele învățăturii lui Hristos. Din când în când mai face o cruce. Uneori suspină și atunci face o cruce cât se poate de mare, aplecându-se. Pământul nu-l mai poate atinge. Deh, anii, anii! Apoi revine la grija ei: sfeșnicul! Să ardă toate lumânările, fiecare lumânare în întregime, să se facă loc pentru toate lumânările, destul de multe, ba foarte multe, pe care ele, femeile, le aduc la icoana Sfântului Mare Ierarh Nicolae. Între timp predica este pe terminate. La încheiere se aude urarea ei: „Să trăiți Părinte!”. Se așează apoi și iarăși suspină: „Oh, Doamnel!”.

Dar numai bătrânele? Iată și pe cele mai tinere. Îți dai seama – au munci, au copii, au soți, au probleme. Dar nu se lasă. Își fac silă firii și nu ocolesc biserica. Nu o omit din programul lor săptămânal. Acum se cântă Tatăl Nostru. Pe fețele unora șoapta devine încet lumină, o lumină care cuprinde fruntea, ochii, gura... Dar mai mult nu mi-este îngăduit a spune.

Apoi, finalul. Întâi bărbații. Nu-i chip să nu se respecte rânduiala. Femeile au grijă de aceasta. Urmează femeile – unele se înghesuie, altele niciodată, dar toate au un zâmbet liniștit pe față. Vorbesc puțin, se închină și ies. Vor fi nelipsite și la slujba viitoare.

Când gândeam și simțeam astfel, nimic nu mă mai tulbura, întrerupeam cu dragoste firul rugăciunii și le făceam loc, căci *atenția* față de om este și rugăciune, caldă bunăvoință și înțelegere, delicatețea față de inițiativele lor, delicatețe care impune răbdare, nu sunt o pierdere a rugăciunii, ci o blagoslovită întărire a acesteia prin faptul că revenirea mai târziu la ea produce căldura care topește piatra firii și astfel sila ajunge să se miște în libertate, rugăciunea amestecându-se cu dragostea. În final. În așa măsură atingerea dragostel schimbă totul că nici nu mai poți să spui ce este mal

important – rugăciunea sau dragostea. Astfel râvna noastră se încununează și devii foarte mișcat cu inima, foarte atent cu mintea. *Atenția* devine vie, cât se poate lipsită de cusur. Căci fără dragoste nimic nu se poate rezolva, nici măcar *atenția*. Fiecare fapt al dragostei duce la întărirea *atenției* prin revenire. Foarte mare este puterea binefăcătoare a dragostei sub toate raporturile, în tot ce aspirăm, în tot ce ne propunem. Fără dragoste toate devin o grea silă. Dragostea le dă tuturor aripi. Ea ne introduce în misterul misterelor care este libertatea, elanul, fervoarea.

M-a uimit cuvântul lui Didim din Alexandria despre Avva Antonie care spunea: „De la aproapele este viața și moartea. Că de vom dobândi pe fratele, pe Hristos Îl vom dobândi, iar de vom sminti pe fratele, lui Hristos Îi vom greși” (*Patericul egiptean*). De asemenea mă uimise cu ani în urmă cuvântul bătrânului monah Maxim: „În dragoste să fie un pic de covârșire!”. Mi se pare că abia acum am început să-l înțeleg, dar încă nu suficient de mult. Mi se pare că bătrânul voia să spună cam în felul următor: noi din fire nu iubim cu adevărat căci în ea este o strâmtorare care împiedică dăruirea. Firea are o sferă îngustă de cuprindere. Ea spune: „Totul pentru mine, cel mult totul pentru ai mei”. Dar iată este și o margine a firii, o limită de sus a ei. Acea se numește dreptate. „Să dai fiecăruia ce i se cuvine” (*Suum cuique tribuere*). Astfel se definește binele din rânduielele multor oameni și definiția aceasta este temeiul rânduielelor sociale (de pildă al Romei).

Dar dacă faci silă firii atunci se deschide lumea dragostei care este cu totul altceva decât firea și decât limitele de sus ale firii. Dragostea înseamnă neapărat covârșire: ea dă și nu cere în schimb, ea dă fiecăruia nu numai ceea ce i se cuvine, ci mai mult, ca să nu spunem infinit mai mult.

Și acum lucrarea mea launtrică: ce să mă mai fac cu strădaniile mele de o întreagă viață Doamne, dacă Tu Îți cobori considerarea la însemnătatea dragostei față de aproapele! Mai pot fi *neatent* când atât de mult Tu Însuți Te pleci? Cum să mai fiu *neatent*? Este cu neputință. Cel din apropierea Împăratului, din garda sa, stă mereu *atent*. Ce-mi rămâne atunci de făcut? Iată ce – să fac porunca Ta, ultima poruncă pe care ai lăsat-o înainte de a duce crucea și de a Te răstigni. „Să vă iubiți unul pe altul precum v-am iubit Eu” (Ioan 15, 12). Și atunci voi spune: Doamne întru numele Tău înaintea Ta mă așez, ajută-mă să *fiu* dragostea Ta. Și odată fiind înaintea Ta, toate vin cum trebuie: dragostea duce la delicatețe, caldă bunăvoință, înțelegere și colaborare, și poate la mai multă *atenție* decât se poate închipui. Să spui cuvânt, să te miști, să vindec răni, să îmblânzești.

Astfel *atenția* urmează sila dragostei, pentru că e condusă de dragoste, iar dragostea tinde spre perfecțiune căci, după cum se știe din învățătura Evangheliilor, dumnezeieștilor Apostoli precum și din învățătura Sfinților Părinți, ea nu-și află capăt decât în desăvârșire. O asemenea silă rabdă acum atenția, iar această răbdare naște o neîncetată bucurie, bucurie ce te întoarce întruna spre început, spre Cel Atot Prezent. Așa încep iarăși toate și dragostea se împletește cu rugăciunea, întărindu-se una pe alta până ce ajung la măsuri dumnezeiește rânduite.

Dacă nu în acest fel se realizează dragostea, ea nu mai este dragoste adevărată, ci o așa-zisă dragoste, care poate duce chiar la realizarea unei samavolnicii, la o siluire a libertății omului și la nemărturisite poftă de stăpânire – toate în numele sfintei puteri a dragostei.

Dragostea adevărată, cea în prezența, atenția și responsabilitatea Domnului, întrece efortul său văzut

căci ea nu se reduce doar la ceea ce-i dai celui iubit, ci ea pune în mișcare Însăși dragostea lui Dumnezeu pentru cei care se află în lucrarea poruncilor Lui. Atunci energii inefabile învrednicesc făptura.

Mare este așadar taina *atenției*, a norodului, a dragostei, a rugăciunii în biserică!

Ce nevrednic norod poate fi norodul Bisericii din Răsărit! – se spune aceasta prea des, e un fel de dispreț cu care sunt privite astfel de norode! Dar iată că ele nu părăsesc Biserica lui Dumnezeu și nici Dumnezeu nu încetează a le iubi. Se poate ca nevredniciile să devină covârșitoare în norod. Atuncia s-ar putea ca Dumnezeu să nu-l mai iubească și ca norodul să fie lepădat din iubirea lui Dumnezeu. Aceasta ar produce o durere de nesuportat căci cum să se mai mântuie cei care caută atenția precum și toate lucrările ei, dacă nu prin norod? O astfel de durere o vedem și o putem înțelege la Sfântul Prooroc Moise, conducătorul norodului israelitean.

Mai trebuie adăugat la cele de mai sus un gând și despre dreptii veacului acesta. De mare preț este norodul înaintea lui Dumnezeu. Însuți Tu Doamne ne-ai arătat calea către norod și Tu ai deschis și Tu ai făcut începutul în norod făcând precum făcea norodul. „Și după ce s-a botezat tot poporul, botezându-Se și Iisus și rugându-Se, s-a deschis cerul” (Luca 3, 21). Căci Tu ai venit pentru norod, pentru toate noroadele tuturor locurilor și ale tuturor timpurilor. Tu ai venit pentru umanitate, pentru omenire (a se vedea Mișcarea circulară a Sfântului Dionisie precum și dreptii Părinți ca, de pildă, Avva Paisie care L-a dus fără să știe pe spatele său pe Mântuitorul sub forma unui bătrân; *l'Amour est sacrificiel... donc la Croix*). „Fiindcă Tu cauți rugăciunea și ai sacrificat rugăciunea pentru dragoste, Eu nu te voi mai trece cu vederea, ci îți voi da Eu rugăciunea Mea